

نقش قرقباناان (محافظةین) افتخاری در ترویج منابع طبیعی

«مطالعه موردی استان فارس»

مهندس شهریار هاشمی - کارشناس منابع طبیعی و محیط زیست
سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری استان فارس
دکتر ایرج ملک محمدی - استادیار دانشکده منابع طبیعی و محیط زیست

چکیده

علیرغم اهمیت بسیار زیاد و اثرات مستقیم و غیر مستقیم منابع طبیعی در توسعه اقتصادی - اجتماعی کشورها، روند تخریب این منابع به دلیل رشد سریع جمعیت، بهره برداری بی رویه و بدون برنامه ریزی و عدم آگاهی مردم نسبت به توسعه و ترویج موازین حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری صحیح باعث انهدام بیش از حد این منابع گشته است. بهره گیری از مردم محلی و دانش آنها و به عبارت دیگر مشارکت مردم در امر مدیریت منابع طبیعی نقش مهمی در جلوگیری از روند چنین تخریبی ایفا می کند. تحقیق حاضر به منظور بررسی نقش گروهی از همین مردم محلی به نام قرقباناان (محافظةین) افتخاری در جهت ترویج شناخت، احیاء، حفظ، توسعه و بهره برداری از منابع طبیعی صورت گرفته است. منطقه مورد مطالعه استان فارس می باشد. جمعیت کل در این تحقیق عبارت است از کلیه قرقباناان افتخاری که حدود ۴۰۰ نفر بوده و در ۱۸ شهرستان استان فعالیت دارند. جمعیت مورد مطالعه شامل ۷۰ نفر از قرقباناان می باشد که باروش نمونه گیری چندمرحله ای از جمعیت کل انتخاب شدند. تحقیق از نوع توصیفی - همبستگی بوده، به روش پیمایشی با استفاده از پرسشنامه، مشاهده و مصاحبه انجام گردیده است. نتایج حاصل از همبستگی بین متغیرها ارتباط مثبت و معناداری بین موفقیت قرقباناان در انجام فعالیت های ترویجی با میزان تحصیل، میزان استفاده از برنامه های تلویزیونی مرتبط با منابع طبیعی و رضایت از قرقبانی در سطح

۱۵٪ و سابقه قربانی در سطح ۱٪ نشان داد مشکلات قربانان دارای ارتباطی معنی داری منفی در سطح ۱٪ با موفقیت قربانان در انجام فعالیت های ترویجی در زمینه منابع طبیعی بود. نتایج حاصل از رگرسیون چندمتغیری، روش گام به گام نشان داد که دو متغیر سابقه قربانی و رضایت از قربانی به ترتیب دارای بیشترین تاثیر در میزان موفقیت قربانان می باشند. طبق نتایج حاصله از تاثیر فردی متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته، شغل اصلی قربانان، نحوه بهره برداری از مراتع و شهرستان محل اقامت قربان، بر میزان موفقیت آنان در انجام فعالیت های ترویجی منابع طبیعی موثر است.

◆ واژه های کلیدی: محافظین افتخاری، ترویج منابع طبیعی، حفظ، احیاء، بهره برداری

مقدمه

منابع طبیعی به عنوان ثروت های خدادادی توجه زیادی را به لحاظ اهمیتی که در اقتصاد کشور ایفا می کند، به خود جلب کرده است. تا چندی پیش اکثر کشورهای در حال توسعه به خوبی از نقش منابع طبیعی در توسعه اقتصادی خود آگاه نبودند. به همین دلیل برنامه کاملی جهت حفظ این منابع نداشتند. اما در سال های اخیر به این نقش توجه جدی شده است و اکثر کشورها به این امر آگاهی پیدا کرده اند که برای حفظ منابع طبیعی خود بایستی مدیریتی بر مبنای علوم جدید اتخاذ کرد. از طرف دیگر رشد سریع جمعیت و تقاضای در حال افزایش انسان جهت استفاده از منابع طبیعی عاملی است که حفظ و حراست از این منابع را که حافظ آب و خاک هر مملکت است امری حساس و درخور توجه می نماید. در کشور ما قسمت وسیعی از مساحت کشور را عرصه های منابع طبیعی تشکیل می دهند. وسعت زیاد این منابع سبب شده است که کار حفاظت و نگهداری از این منابع با دشواری و سختی انجام شود و علیرغم تلاش های وسیع و زحمات فراوان، نتایج قابل ملاحظه ای حاصل نگردد. چرا که به دلایل گوناگون تخریب و تجاوز به این عرصه ها وجود داشته و بستر تولید و حیات جامعه در معرض خطر قرار گرفته که در نتیجه سلامت محیط زیست برای زندگی انسان ها و موجودات تهدید آمیز شده است. با بررسی تخلفات و تجاوزات به عرصه های منابع طبیعی این مساله نمود بیشتری می یابد که علل اصلی این تخلفات در درجه اول به ضعف اطلاعاتی و عدم آگاهی کامل از روش های بهره برداری بهینه از منابع طبیعی و نحوه حفاظت از آن بر می گردد. ترویج منابع طبیعی در این زمینه می تواند با ارتقای شناخت و آگاهی مردم مهم ترین نقش را در حفظ، احیاء و توسعه این منابع ایفا کند، این امر میسر نیست مگر این که به دلیل وسعت زیاد عرصه های منابع ملی و محدود بودن امکانات و کارکنان، از نیروهای مردمی برای حفظ، احیاء و توسعه این منابع استفاده شود و مشارکت مردم در این خصوص مدنظر قرار گیرد. مشارکت از دیرباز در زمینه های مختلف حیات بشر وجود داشته و هنوز هم نمونه هایی از آن را به فراوانی می توان در جامعه روستایی یافت. ضرورت مشارکت مردم در مدیریت منابع طبیعی به دلایل متعدد بیشتر از سایر زمینه ها است.

مبارزه با عوامل تخریب منابع طبیعی و ترویج روش های موثر در احیاء و توسعه این منابع در بین مردم یکی

از اهم زمینه‌هایی است که بدون مشارکت مردم انجام شدنی نیست. از جمله الگوهای مشارکت مردم در مدیریت منابع طبیعی، نظام مشارکت محلی است. در بیان اهمیت و ضرورت مشارکت مردم محلی در پروژه‌های منابع طبیعی فالتکونر معتقد است که حمایت مردم و مشارکت جوامع محلی بایستی در مرکز توجه تمام پروژه‌های مربوط به منابع طبیعی قرار داشته باشد چرا که بدون مشارکت محلی مدیریت پایدار منابع طبیعی غیر ممکن و نامطمئن می‌باشد. برخی از محققین با حساسیت بیشتری بر این عقیده هستند که روش ترویج بایستی تغییر کند، کارکنان ترویج بایستی جزئی از جوامع محلی باشند. آنان باید یاد بگیرند تا خود را با شرایط و دانش محلی سازگار کنند، برای دانسته‌های مردم ارزش قائل شوند و از ارتباط پویا بین مردم و منابع طبیعی آگاه باشند و بدانند که مشارکت محلی هسته مرکزی تمام فعالیت‌های مربوط به مدیریت منابع طبیعی را تشکیل می‌دهد.

در این شیوه اجرای بسیاری از فعالیت‌های منابع طبیعی مثل قرقبانی و محافظت از عرصه‌های منابع طبیعی که قابل واگذاری به مردم است بر عهده آنان نهاده می‌شود. مردم محلی در این نقش (قرقبانی) وظیفه حفظ و جلوگیری از تخریب، هم چنین توزیع و نشر پیام‌های آموزشی - ترویجی بین دیگران را انجام می‌دهند. اما زمانی می‌توان به مشارکت مردم خصوصاً در نقش محافظ افتخاری امیدوار بود که جایگاه و نقش آنان و عوامل موثر بر این نقش به درستی شناخته شده و روش‌های صحیح جلب مشارکت و استفاده از مردم برای ایفای نقش قرقبانی در ترویج منابع طبیعی بررسی و به دقت مشخص شود.

موضوع تحقیق

موضوع این تحقیق «بررسی جایگاه و نقش قرقباناان افتخاری در ترویج منابع طبیعی» می‌باشد. کشوری می‌تواند در مسیر خودکفایی گام بردارد که منابع طبیعی تجدیدشونده آن، در مسیر تکامل و تعاملی قرار داشته باشد. اگر روند کنونی رشد جمعیت جهان، صنعتی شدن، آلودگی محیط زیست، تولید غذا و کاهش منابع بدون تغییر ادامه یابد زندگی بشر بر روی کره زمین بیش از صد سال دیگر دوام نخواهد آورد مگر این که با یک روش اساسی از این تخریب کاسته شود. جدول (۱) میزان تخریب سالیانه جنگل‌های گرمسیری در بعضی از کشورهای این منطقه را نشان می‌دهد.

آمار ارائه شده فوق حاکی از تخریب بسیار شدید جنگل‌ها می‌باشد. جلوگیری از این تخریب میسر نیست مگر با مشارکت آگاهانه و سازمان یافته مردم و معرفی فرهنگ منابع طبیعی به آنان؛ بی تردید برای تحقق چنین امری نیز باید از راه و روش مطالعه شده‌ای بهره جست. از جمله این راه‌ها شناسایی و گزینش افرادی از خود مردم برای کمک به مدیریت مراتع و جنگل‌ها و معرفی آنان به سایرین در جهت حفظ و توسعه این منابع می‌باشد. این افراد که اصطلاحاً قرقباناان افتخاری یا محافظین افتخاری یا مددکاران ترویج منابع طبیعی یا رابطین روستا با ادارات منابع طبیعی و یا نیروهای همیار نامیده می‌شوند افرادی از بین خود مردم هستند که از نظر موقعیت اجتماعی، فرهنگی و مهارت‌های حرفه‌ای در وضعیت برتری به نسبت سایرین در

جدول ۱- میزان تخریب سالیانه جنگل‌های گرمسیری در بعضی از کشورهای منطقه

جنگل‌های گرمسیری

کشور	تخریب سالیانه (میلیون هکتار)
بنگلادش	۰/۰۱
کلمبیا	۰/۲۵
کاستاریکا	۰/۰۶
غنا	۰/۰۵
ماداگاسکار	۰/۳
کینه نو	۰/۰۲
فیلیپین	۰/۲۶
تایلند	۰/۳
ونزوئلا	۰/۵
ویتنام	۰/۰۱
مالزی	۰/۱۵
لانوس	۰/۳
ساحل عاج	۰/۴

(مأخذ: یافته‌های حاصل از مرور تجارب بین‌المللی)

محل قرار داشته و قدرت فراگیری و پذیرش آنها نسبت به بقیه بیشتر است. این افراد با در نظر گرفتن شرایطی از قبیل بومی منطقه بودن، علاقمندی به خدمت در منابع طبیعی و مانند آن انتخاب شده و به منظور رشد و توسعه و همکاری در فعالیتهای ترویجی در زمینه منابع طبیعی تربیت و سازماندهی می شوند. در نامه ارسالی از اداره کل منابع طبیعی استان کرمان به دفتر حفاظت و حمایت سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور از قرقبانات افتخاری به عنوان رابطین روستا یاد شده و بیان شده است که:

«رابطین روستا که به عنوان قرقبان افتخاری همکاری می کنند هیچ گونه رابطه استخدامی با ادارات منابع طبیعی ندارند بلکه به صورت افتخاری و داوطلبانه در احیاء، حفاظت و نگهداری از مراتع و جنگل‌ها و تشویق مردم جهت مشارکت و مانند آن با ترویج منابع طبیعی همکاری می کنند» از این طریق است که:

۱- فرهنگ منابع طبیعی که همانا آشنا ساختن مردم به اهمیت اقتصادی و حیاتی جنگل‌ها و مراتع در حفظ آب و خاک کشور است ترویج و توسعه می یابد.

۲- پیام‌های آموزشی و ترویجی بین مردم روستایی توزیع و نشر می یابد.

۳- گزارش مربوط به وقایع نامطلوب در عرصه‌های منابع طبیعی به ادارات منابع طبیعی می رسد.

۴- با راهنمایی و ارشاد مردم از تخریب منابع طبیعی جلوگیری می‌شود و این منابع حفظ و احیاء شده، توسعه می‌یابند.

منظور از ترویج منابع طبیعی در این تحقیق ترویج و نشر دانش و فنون نحوه شناخت، حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری صحیح از منابع طبیعی می‌باشد. ملک محمدی (۱۳۷۱) سیاست ترویج منابع طبیعی را در شش مرحله به شرح زیر مطرح کرده است:

۱- مرحله شناخت: این مرحله شامل شناخت نحوه پیدایش و شکل‌گیری منابع طبیعی و نقش آنها در حیات بشر و ارتباط این منابع با یکدیگر می‌باشد.

۲- مرحله احیاء منابع طبیعی: یا بازگرداندن حیات از دست رفته منابع طبیعی یا برگردان تعادل طبیعی به این منابع.

۳- مرحله حفظ منابع طبیعی: شامل ارائه اطلاعات کافی در خصوص روش‌های حفظ این منابع و نقشی که این تلاش‌ها در بازسازی حیات انسان دارند. در این مرحله جمعیت و مراحل رشد آن، تاثیر و نقش انسان در محیط، حفاظت محیط زیست، مدیریت حیات وحش، شهرنشینی و نیاز به انرژی و مواد معدنی مطرح هستند.

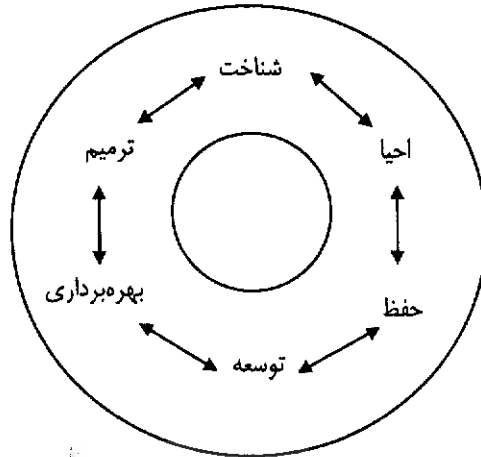
۴- مرحله توسعه منابع طبیعی: توسعه منابع طبیعی تجدیدشونده یعنی تلاش در جهت بسط و گسترش این منابع که بایستی جزو عادات و رسوم هر جامعه‌ای به حساب آید.

۵- مرحله بهره‌برداری از منابع طبیعی: در این قسمت بهره‌برداری و نحوه بهره‌برداری از منابع طبیعی باید به دقت مطالعه شده و به مردم آموزش داده شود.

۶- مرحله ترمیم: یعنی بازسازی بی‌درنگ قسمت برداشت شده و بازسازی محیط تا از این طریق بتوان موازنه دائمی محیط و منابع طبیعی را نیز حفظ کرد. مراحل فوق در نمودار (۱) آمده‌اند. همان‌طور که از نمودار برمی‌آید مردم ابتدا باید شناخت لازم از منابع طبیعی را به دست آورند، در مراحل بعد راه‌های احیاء، حفظ و توسعه این منابع باید به آنها آموزش داده شود. در مرحله بهره‌برداری باید به آنان آموخت که از منابع طبیعی بهره‌برداری صحیح و اصولی کرده و بالاخره بعد از برداشت از این منابع درصدد جایگزین کردن قسمت برداشت شده و بازسازی آن برآیند. در تمام مراحل فوق باید مردم را پس از آگاهی کافی و با روشی کاملاً نظارت شده به مرحله میدانی وارد کرد و برای هر مرحله از مساعدت فعال آنان به نفع ثروت‌های ملی و بازسازی عوامل اصلی حیات جامعه استفاده کرد. تربیت و سازماندهی قربانان افتخاری یعنی انتخاب افرادی از بین مردم از جمله راه‌های انتقال چنین آگاهی به مردم می‌باشد. لازمه این امر نیز برگزیدن افرادی شایسته و متعهد در پست قربانی، نظارت بر فعالیت‌های این افراد و انجام حمایت و پشتیبانی‌های لازم در جهت قانونمند کردن وظایف قربانان می‌باشد. (نمودار ۱)

با توجه به این که تاکنون تحقیقی در مورد قربانان افتخاری در منابع طبیعی صورت نگرفته و میزان توفیق این افراد در پیشبرد فعالیت‌های ترویجی مرتبط با منبع طبیعی بررسی نگردیده، این تحقیق طراحی شده

است. با استفاده از نتایج حاصل از این تحقیق می‌توان نیروهای مردمی را به نحو صحیح‌تر و موثرتری به مشارکت فراخواند و گامی فراتر در جهت حفاظت، احیاء و ترویج منابع طبیعی کشور برداشت.

اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

در فرسایش و تخریب منابع طبیعی دو عامل دخیل هستند: ۱- عوامل طبیعی ۲- عوامل انسانی.

اگر در فرسایش و تخریب منابع طبیعی، عوامل طبیعی را کنار بگذاریم انسان از عوامل مهم تخریب می‌باشد. عدم احساس مسوولیت وی در قبال این منابع و استفاده‌های نامعقول و بی‌رویه از آنها، نابودی مراتع و جنگل‌ها را به

نمودار ۱- مراحل ترویج منابع طبیعی

(مأخذ: ملک محمدی، ۱۳۷۱)

همراه دارد که جایگزین ساختن آنها با همان سرعت از دست رفته غیرممکن و خارج از توان است. مطالعات نشان می‌دهد که در هر یک از مناطق جنگلی که تراکم جمعیت بیشتری دارد میزان تخریب و تجاوز نیز بیشتر است. از این رولزوم مبارزه با تمامی عوامل مخرب منابع طبیعی مشهود است. روشن است که با تعداد محدود مامورین محافظ ادارات منابع طبیعی نمی‌توان جلوی تخریب و تجاوز به جنگل‌ها و مراتع را گرفت. بنابراین از جمله بهترین روش‌های حفظ این منابع آن است که مردم خود حافظ و نگهدار این ثروت عظیم شوند و از آن بهره‌برداری صحیح و اصولی نمایند. کنفرانس «محیط و توسعه» در ایالات متحده در سال ۱۹۹۲، جنگل، جنگلداری و حفظ منابع طبیعی را از مباحثی می‌داند که وارد معادلات سیاسی جوامع امروزی شده است. در این کنفرانس از مشارکت مردم و تصمیم‌گیری‌های جمعی به عنوان سیاست‌های مهم حفظ و توسعه منابع طبیعی نام برده شده است.

خلیلیان (۱۳۷۵) به این موضوع چنین اشاره می‌کند: «در چند قرن اخیر انگیزه تحت سلطه قرار گرفتن بسیاری از کشورها توسط برخی دیگر بعد اقتصادی با محوریت غارت منابع طبیعی بوده است.» علیرغم حساسیت موضوع حفظ منابع طبیعی، روند رو به افزایش تخریب پوشش‌های گیاهی مخصوصاً جنگل‌ها و مراتع به علت رشد سریع جمعیت، بهره‌برداری بی‌رویه و بدون برنامه‌ریزی، عدم نگهداری، حفاظت و بالاخره عدم آگاهی مردم نسبت به توسعه و ترویج موازین حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری

صحیح باعث انهدام بیش از حد این منابع عظیم گشته است. بهره‌گیری از دانش مردم محلی و استفاده از خود مردم در محافظت از منابع طبیعی نقش مهمی در توسعه این منابع و اعمال سیاست‌گذاری‌ها در این زمینه ایفا می‌کند.

در واقع می‌توان ضمن آموزش و بیان اهمیت منابع طبیعی از بین خود مردم فرد یا افرادی را به عنوان رابط اداره منابع طبیعی با آنان انتخاب کرد و ضمن حفاظت از مراتع و جنگل‌ها به وسیله آنها پیام‌ها و اطلاعات آموزشی - ترویجی را به مردم منتقل کرد، این افراد در اصطلاح قربان (محافظ) افتخاری منابع طبیعی خوانده می‌شوند. برای ایجاد و تقویت حس مسوولیت‌پذیری جهت تبعیت دیگران از این افراد لازم است تا جایگاه و نقش این افراد که از بین مردم و برای کمک به مدیریت و ترویج منابع طبیعی انتخاب می‌شوند مشخص شود. این عمل سبب می‌شود تا زمینه برای فعالیت بیشتر و بهتر این افراد فراهم شود. در این صورت می‌توان با حمایت و پشتیبانی‌های لازم از آنها زمینه را برای تحقق هر چه بیشتر تبدیل فرهنگ منابع طبیعی به معارف عمومی فراهم آورد. افزون بر آن وجود مامورینی افتخاری دارای جایگاه و نقش مشخص در ترویج منابع طبیعی در بین مردم، آنها را از تعدی و تجاوز باز داشته، این افراد می‌توانند با تبیین اهمیت منابع طبیعی برای مردم از تخریب و تجاوزات بعدی جلوگیری کنند، به علاوه با مشخص شدن میزان دخالت و تاثیر قربانان در انجام فعالیت‌های ترویجی در زمینه منابع طبیعی می‌توان در صورت مثبت بودن تاثیر این فعالیت‌ها زمینه فعالیت دیگر مردم را در قالب نقش قربانی فراهم آورد. مجموعه مطالب گفته شده در فوق ضرورتی برای انجام تحقیق حاضر توسط محقق فراهم آورد.

اهداف تحقیق

هدف کلی: هدف کلی این تحقیق عبارت است از: شناخت نقش قربانان افتخاری در پیشبرد فعالیت‌های آموزشی و ترویجی در زمینه منابع طبیعی بین روستاییان و مردم تا از طریق شناخت عوامل موثر بر این نقش بتوان از توانایی‌های این افراد استفاده مطلوب و بهینه نمود.

اهداف اختصاصی: هدف‌های اختصاصی این تحقیق عبارتند از:

- ۱- معرفی موقعیت منابع طبیعی کشور
- ۲- مطالعه نقش منابع طبیعی در توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور
- ۳- بررسی جایگاه ترویج منابع طبیعی در حفظ، احیاء توسعه و بهره‌برداری از این منابع
- ۴- بررسی سیاست مشارکت و مدیریت منابع طبیعی به شیوه مشارکت مردمی
- ۵- بررسی تجارب سایر کشورها در زمینه ترویج منابع طبیعی و استفاده از تجربه‌های موفق در ایران
- ۶- مقایسه و اولویت‌بندی میزان موفقیت قربانان افتخاری در انجام فعالیت‌های ترویجی در سطوح مختلف ترویج منابع طبیعی در شهرستان‌های مورد مطالعه در استان فارس از دید قربانان
- ۷- بررسی عوامل موثر بر موفقیت قربانان افتخاری در پیشبرد فعالیت‌های ترویجی در زمینه منابع طبیعی

از دیدگاه خودشان.

روش تحقیق، روش نمونه‌گیری و جمعیت آماری

روش تحقیق همبستگی یا همخوانی است. برای انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای استفاده شد. جمعیت آماری تحقیق شامل قرقبانیانی می‌باشد که در استان فارس در امر مدیریت منابع طبیعی مشارکت دارند. تعداد این افراد ۴۰۰ نفر می‌باشد که در ۱۸ شهرستان استان فعالیت دارند.

روش جمع‌آوری اطلاعات

در تحقیق حاضر از روش‌های مختلفی برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شد از جمله: مطالعات کتابخانه‌ای، مشاهده و مصاحبه با قرقبانیان و کارشناسان مسئول. وسیله اصلی برای جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه‌ای حاوی ۴۰ سوال بود که از طریق مصاحبه حضوری با نمونه‌های مورد مطالعه تکمیل شد.

متغیرهای تحقیق

در این تحقیق ۱۸ متغیر مستقل وجود دارد که عبارتند از: سن، میزان تحصیلات، شغل اصلی، درآمد در شغل اصلی، سابقه قرقبانی، میزان زمین کشاورزی، شیوه بهره‌برداری از مراتع، موقعیت اجتماعی، شرکت در کلاس‌های توجیهی و آموزشی - ترویجی، تماشای برنامه‌های تلویزیونی مرتبط با منابع طبیعی، گوش دادن به برنامه‌های رادیویی مرتبط با منابع طبیعی، مشاهده فیلم ویدیویی، بازدید از قطعات شاهد ترویجی، ملاقات با جنگلبانان یا کارشناسان منابع طبیعی، تشویق، تسهیلات و امکانات، مشکلات قرقبانی و رضایت از قرقبانی. همچنین در تحقیق، یک متغیر وابسته وجود دارد که عبارت است از نظر قرقبانیان در مورد موفقیت آنها در پیشبرد فعالیت‌های ترویجی در زمینه منابع طبیعی. این متغیر خود در پنج سطح مطرح شده است که شامل نظر قرقبانیان در مورد موفقیت آن در ترویج شناخت از منابع طبیعی، ترویج احیاء منابع طبیعی، ترویج حفظ منابع طبیعی، ترویج در جهت توسعه منابع طبیعی و ترویج در جهت بهره‌برداری بهینه از منابع طبیعی است.

فرضیات تحقیق

برحسب تلافی متغیرهای مستقل با متغیر وابسته جمعاً بیست فرضیه در این تحقیق مطرح می‌باشد.
۱- بین سن قرقبان و موفقیت در پیشبرد فعالیت‌های ترویجی مرتبط با منابع طبیعی توسط آنان رابطه معنی‌داری وجود دارد.

$$H_0: r = 0$$

$$H_1: -1 \leq r \leq 1$$

۲- بین میزان تحصیلات قرقبانان و موفقیت در پیشبرد فعالیت های ترویجی منابع طبیعی توسط آنان رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

$$H_0: -1 \leq r \leq 0 \quad H_1: 0 < r \leq 1$$

۳- بین میزان درآمد در شغل اصلی قرقبانان و موفقیت در پیشبرد فعالیت های ترویجی منابع طبیعی توسط آنان رابطه وجود دارد.

$$H_0: r = 0 \quad H_1: -1 \leq r \leq 1$$

۴- بین سابقه قرقبانی و موفقیت در پیشبرد فعالیت های ترویجی در زمینه منابع طبیعی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

$$H_0: -1 \leq r \leq 0 \quad H_1: 0 < r \leq 1$$

۵- بین میزان زمین کشاورزی قرقبانان افتخاری و موفقیت در پیشبرد فعالیت های ترویجی در زمینه منابع طبیعی توسط آنان رابطه معنی داری وجود دارد.

$$H_0: r = 0 \quad H_1: -1 \leq r \leq 1$$

۶- بین میزان شرکت قرقبانان در کلاس های توجیهی و آموزشی-ترویجی و موفقیت در پیشبرد فعالیت های ترویجی توسط آنان رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

$$H_0: -1 \leq r \leq 0 \quad H_1: 0 < r \leq 1$$

۷- بین میزان استفاده از برنامه های تلویزیونی مرتبط با منابع طبیعی توسط قرقبانان و موفقیت در پیشبرد فعالیت های ترویجی در زمینه منابع طبیعی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

$$H_0: -1 \leq r \leq 0 \quad H_1: 0 < r \leq 1$$

۸- بین میزان استفاده از برنامه های رادیویی در زمینه منابع طبیعی توسط قرقبانان و موفقیت در پیشبرد فعالیت های ترویجی منابع طبیعی توسط آنان رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

$$H_0: -1 \leq r \leq 0 \quad H_1: 0 < r \leq 1$$

۹- بین استفاده از فیلم ویدیویی در زمینه منابع طبیعی و موفقیت در پیشبرد فعالیت های ترویجی توسط قرقبانان رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

$$H_0: -1 \leq r \leq 0 \quad H_1: 0 < r \leq 1$$

۱۰- بین بازدید قرقبانان از قطعات شاهد ترویجی (قطعات قرق شده) و موفقیت در پیشبرد فعالیت های ترویجی در زمینه منابع طبیعی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

$$H_0: -1 \leq r \leq 0 \quad H_1: 0 < r \leq 1$$

۱۱- بین رابطه منظم قرقبانان با کارشناسان و جنگل بانان و موفقیت در پیشبرد فعالیت ترویجی منابع طبیعی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

$$H_0: -1 \leq r \leq 0$$

$$H_1: 0 < r \leq 1$$

۱۲- بین میزان استفاده از تسهیلات و امکانات بعد از قربان شدن و موفقیت در پیشبرد فعالیت های ترویجی منابع طبیعی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

$$H_0: -1 \leq r \leq 0$$

$$H_1: 0 < r \leq 1$$

۱۳- بین مشکلات قربانان و موفقیت در پیشبرد فعالیت ترویجی منابع طبیعی رابطه منفی و معنی داری وجود دارد.

$$H_0: 0 < r \leq 1$$

$$H_1: -1 \leq r \leq 0$$

۱۴- بین رضایت از قربانی و موفقیت در پیشبرد فعالیت ترویجی منابع طبیعی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

$$H_0: -1 \leq r \leq 0$$

$$H_1: 0 < r \leq 1$$

۱۵- شغل اصلی قربانان بر موفقیت در پیشبرد فعالیت های ترویجی توسط آنان موثر است.

$$H_0: \mu_1 = \mu_2 = \mu_3 = \dots$$

$$H_1: \mu_1 \neq \mu_2 \neq \mu_3 \neq \dots$$

۱۶- شیوه بهره برداری از مراتع توسط قربانان بر موفقیت در پیشبرد فعالیت های ترویجی آنان موثر است.

$$H_0: \mu_1 = \mu_2 = \mu_3 = \dots$$

$$H_1: \mu_1 \neq \mu_2 \neq \mu_3 \neq \dots$$

۱۷- موقعیت اجتماعی قربانان بر موفقیت در پیشبرد فعالیت های ترویجی مرتبط با منابع طبیعی توسط آنان موثر است.

$$H_0: \mu_1 = \mu_2 = \mu_3 = \dots$$

$$H_1: \mu_1 \neq \mu_2 \neq \mu_3 \neq \dots$$

۱۸- تشویق قربانان بر موفقیت در پیشبرد فعالیت های ترویجی منابع طبیعی توسط آنان موثر است.

$$H_0: \mu_1 = \mu_2$$

$$H_1: \mu_1 \neq \mu_2$$

۱۹- بین میانگین رتبه ای انجام فعالیت های ترویجی در زمینه منابع طبیعی توسط قربانان در شهرستان های مختلف استان تفاوت معنی داری وجود دارد.

$$H_0: \mu_1 = \mu_2 = \mu_3 = \dots$$

$$H_1: \mu_1 \neq \mu_2 \neq \mu_3 \neq \dots$$

۲۰- بین میانگین رتبه ای انجام فعالیت های ترویجی مرتبط با منابع طبیعی توسط قربانان در بخش های مختلف شهرستان های مختلف استان تفاوت معنی داری وجود دارد.

$$H_0: \mu_1 = \mu_2 = \mu_3 = \dots$$

$$H_1: \mu_1 \neq \mu_2 \neq \mu_3 \neq \dots$$

روش های آماری مورد استفاده در تجزیه و تحلیل داده ها

الف - توصیف داده ها با کاربرد آماره های توصیف فراوانی، درصد، درصد تجمعی، میانگین، بیشینه،

کمینه، میانه، نما و انحراف معیار.

- ب- تعیین همبستگی بین متغیرها از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن
 ج- بررسی اثر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته با کاربرد آزمون های من وایت نی و کروسکال والیس
 - رگرسیون چندمتغیری برای بررسی تاثیر جمعی متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته

نتیجه گیری

بخش اول : تحلیل یافته های توصیفی

- سن : میانگین سنی افراد مورد مطالعه ۴۵ و بیشترین فراوانی مربوط به رده سنی ۴۱ تا ۵۰ سال می باشد.
 (انحراف معیار = ۱۲/۶۲)

- تحصیلات : ۳۵۷ درصد از افراد مورد مطالعه با بیشترین فراوانی دارای تحصیلاتی در حد ابتدایی هستند.
 کمترین فراوانی مربوط به افراد با تحصیلات متوسطه و فوق دیپلم هر کدام با فراوانی ۲ (۲/۹ درصد) می باشد.
 - شغل اصلی : شغل اصلی ۲۷۴ درصد از افراد مورد مطالعه کشاورزی و ۲۸۶ درصد دامداری می باشد. ۸۳
 ۱۴ درصد افراد مورد مطالعه هم کشاورز و هم دامدار می باشند. به این ترتیب جمعا ۶۴۳ درصد از نمونه ها
 شغل کشاورزی و دامداری دارند.

- درآمد در شغل اصلی : ۱۷۱ درصد از نمونه ها (۱۲ نفر) که بیشترین فراوانی در بین پاسخ گویان به این سوال
 را دارا می باشد درآمدی بین ۲۰ تا ۳۰ هزار تومان در ماه دارند. میانگین درآمد قرقبانات مورد مطالعه ۳۳۷۰۷/۶
 تومان و بیشترین درآمد ۱۸۰۰۰۰ تومان در ماه می باشد.

- سابقه قرقبانی : ۵۸۶ درصد از افراد مورد مطالعه از یک تا ۵ سال و ۲۸۶ درصد بین شش تا ده سال سابقه
 قرقبانی افتخاری دارند. میانگین سابقه قرقبانی ۶/۶ سال می باشد. (انحراف معیار = ۵/۱۹)

- مقدار زمین کشاورزی : ۲۵/۵۸ درصد از قرقبانات کمتر از یک هکتار زمین کشاورزی دارند. میانگین زمین
 کشاورزی افراد مورد مطالعه ۷۷۹۲ هکتار یا بیشینه ۶۰ و کمینه ۰/۵ هکتار می باشد. ۳۸۶ درصد از قرقبانات
 اصلا زمین کشاورزی ندارند.

- شیوه بهره برداری از مراتع : ۲۵۷ درصد از نمونه ها (۱۸ نفر) از مراتع بهره برداری نمی کنند. ۵۹/۶۱ درصد
 از نمونه ها که بیشترین درصد را شامل می شود دارای پروانه چرا برای تعلیف دام می باشند.

- ملاقات با کارشناسان و جنگلبانان منابع طبیعی : هر قرقبان در هر ماه حداقل یک بار با کارشناسان و
 جنگلبانان ملاقات می کند. میانگین ملاقات قرقبانات افتخاری ۵ بار در هر ماه می باشد. (انحراف معیار = ۸/۸
 و نما = ۲)

- تشویق : ۶۴۳ درصد از افراد مورد مطالعه در این تحقیق به هیچ صورتی مورد تشویق قرار نگرفته اند و فقط
 ۳۵۷ درصد از این افراد به طرق مختلف تشویق شده اند.

- تسهیلات و امکانات : در خصوص اولویت بندی میزان استفاده از تسهیلات مختلف توسط قرقبانات، به

موارد زیر به ترتیب اولویت اشاره شده است.

۱- اولویت در واگذاری طرح های مشارکتی منابع طبیعی

۲- وسیله نقلیه برای گشت زنی

۳- هدیه و جایزه

۴- پاداش سالیانه

۵- استفاده از حق کشف

۶- حقوق ماهیانه

۷- بیمه در برابر حوادث احتمالی

- مشکلات قرقباناان: قرقباناان مورد مطالعه مشکلات خود را به ترتیب زیر اولویت بندی کرده اند:

۱- مشکلات اجرایی

۲- مشکلات فنی

۳- مشکلات قانونی و قضایی

۴- مشکلات اجتماعی

۵- مشکلات شخصی و خانوادگی

۶- مشکلات اداری

- **موقفیت اجتماعی:** ۴۲/۹ درصد از نمونه های انتخاب شده افرادی هستند که از اعتبار محلی در جامعه

خود برخوردار هستند که به اصطلاح معتمد محلی نامیده می شوند. ۱۶ نفر از نمونه ها (۲۲/۹ درصد) به هیچ

گروهی (عضو شورا، معتمد محلی، بهره بردار نمونه و مرتعدار نمونه) متعلق نیستند.

- **دفعات شرکت در دوره های آموزشی و ترویجی در زمینه منابع طبیعی:** ۳۷۴ درصد از نمونه های مورد

مطالعه (۲۲ نفر) در هیچ دوره آموزشی شرکت نکرده اند. در بین افراد شرکت کننده در دوره های آموزشی

بیشترین فراوانی (۴۷۶ درصد) مربوط به افرادی است که دو بار در دوره های آموزشی شرکت کرده اند.

جدول ۲

- **تماشای برنامه های تلویزیونی در زمینه منابع طبیعی:** ۱۷/۱ درصد از قرقباناان اصلا تلویزیون تماشا

نمی کنند. ۴۷۳۷ درصد از افرادی که تلویزیون تماشا می کنند کمتر از یک ساعت در هفته برنامه های

تلویزیونی در زمینه منابع طبیعی را مشاهده می کنند.

- **مدت زمان گوش دادن به برنامه های رادیویی مرتبط با منابع طبیعی:** بیش از نیمی از افراد مورد مطالعه

که به رادیو گوش می دهند (۵۴/۵۴ درصد) بین یک تا دو ساعت در هفته به رادیو گوش می دهند. ۵/۷ از

نمونه ها اصلا به رادیو گوش نمی دهند.

- **مشاهده فیلم ویدیویی:** ۶۰ درصد از افراد مورد مطالعه در این تحقیق هیچ فیلم ویدیویی در زمینه منابع

طبیعی مشاهده نکرده اند. در بین افرادی که فیلم مشاهده کرده اند ۲۵ درصد فقط یک بار فیلم ویدیویی

جدول ۲- توزیع فراوانی نمونه‌ها برحسب تعداد دفعات شرکت در دوره‌های آموزشی

تعداد دفعات شرکت در دوره‌های آموزشی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۱ بار	۱۱	۲۲/۹۱	۲۲/۹۱
۲ بار	۲۰	۴۱/۶	۶۴/۵۱
۳ بار	۹	۱۸/۷۵	۸۳/۲۶
۴ بار	۴	۸/۳۳	۹۱/۵۶
۵ بار و بیشتر	۲	۴/۱۶	۹۵/۸۴
بی‌پاسخ	۲	۴/۱۶	۱۰۰
جمع	۴۸	۱۰۰	

(مأخذ: یافته‌های حاصل از مطالعه)

دیده‌اند.

- دفعات بازدید از قطعات شاهد ترویجی: نزدیک به نیمی از افراد مورد مطالعه (۴۸/۶ درصد) هیچ‌گونه بازدیدی نداشته‌اند. ۳۰/۵۵ درصد از قرقباناان که بیشترین درصد در بین بازدیدکنندگان نیز می‌باشد تا کنون دو بار از قطعات شاهد ترویجی بازدید کرده‌اند.

- عوامل موثر در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی: افراد مورد مطالعه شش راه حل موثر در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی را به ترتیب زیر اولویت بندی کرده‌اند.

- ۱- برگزاری کلاس‌های توجیهی، آموزشی- ترویجی
 - ۲- برقراری ارتباط منظم کارشناسان با مردم و بهره‌برداران
 - ۳- دسترسی به برنامه‌های رادیویی- تلویزیونی
 - ۴- بازدید از قطعات شاهد ترویجی
 - ۵- پخش فیلم‌های ویدیویی مرتبط با منابع طبیعی
 - ۶- استفاده از نیروی زور در موارد ضروری
- عوامل موثر در پذیرش قرقبانی: قرقباناان افتخاری عوامل موثر در پذیرش قرقبانی را به ترتیب زیر اولویت بندی کرده‌اند.

- ۱- علاقه به حفظ منابع طبیعی
- ۲- علاقه به راهنمایی و ارشاد دیگران در خصوص حفظ منابع طبیعی

۳- دعوت اداره منابع طبیعی

۴- توصیه دوستان و آشنایان

۵- افزایش موقعیت اجتماعی در محل

۶- بهبود وضعیت اقتصادی

- **وظایف قرقباناان:** در خصوص میزان انجام وظایف مختلف توسط قرقباناان افتخاری، نمونه های مورد مطالعه شش وظیفه سوال شده را به ترتیب زیر اولویت بندی کرده اند.

۱- گشت زنی و سرکشی در منطقه به منظور جلوگیری از تخلف و تجاوز به منابع طبیعی

۲- ارشاد و هدایت مردم در خصوص حفظ منابع طبیعی

۳- خبررسانی و گزارش مشاهدات به جنگل بان منطقه و اداره منابع طبیعی

۴- راهنمایی کارشناسان اعزامی به روستا

۵- کمک به برنامه ریزی و اجرای فعالیت های آموزشی - ترویجی

۶- انجام فعالیت های خدماتی از قبیل توزیع نشریه، پوستر و...

در خصوص اولویت بندی نظر قرقباناان در مورد میزان موفقیت آنها در انجام فعالیت های ترویجی منابع طبیعی و در سطوح مختلف آن، شهرستان های مختلف بر طبق نظرات افراد مورد مطالعه، در هر کدام از سطوح اولویت بندی شده اند.

الف - ترویج شناخت از منابع طبیعی: ۱- نورآباد ۲- فیروزآباد ۳- فسا ۴- شیراز ۵- آباد

ب - ترویج احیاء منابع طبیعی: ۱- آباد ۲- فیروزآباد ۳- شیراز ۴- نورآباد ۵- فسا

ج - ترویج حفاظت از منابع طبیعی: ۱- نورآباد ۲- فیروزآباد ۳- آباد ۴- شیراز ۵- فسا

د - ترویج توسعه منابع طبیعی: ۱- آباد ۲- نورآباد ۳- فسا ۴- فیروزآباد ۵- شیراز

ه - ترویج بهره برداری از منابع طبیعی: ۱- نورآباد ۲- فیروزآباد ۳- فسا ۴- آباد

۵- شیراز

و - ترویج منابع طبیعی (شناخت، احیاء، حفظ، توسعه و بهره برداری از منابع طبیعی): ۱- نورآباد ۲- آباد

۳- فیروزآباد ۴- فسا ۵- شیراز

سطوح مختلف ترویج منابع طبیعی از لحاظ میزان فعالیت های انجام شده در هر سطح توسط قرقباناان افتخاری، به ترتیب زیر اولویت بندی شده است.

۱- ترویج حفاظت از منابع طبیعی

۲- ترویج شناخت از منابع طبیعی

۳- ترویج بهره برداری از منابع طبیعی

۴- ترویج توسعه منابع طبیعی

۵- ترویج احیاء منابع طبیعی

جدول ۳- مقایسه شهرستان‌های مختلف از لحاظ توفیق قرقبانات اختخاری در انجام فعالیت‌های ترویجی در زمینه منابع طبیعی از دیدگاه قرقبانات

شهرستان	ترویج هر جهت	شناخت از منابع طبیعی	احیاء منابع طبیعی	حفاظت از منابع طبیعی	توسعه منابع طبیعی	بهره‌براری از منابع طبیعی	شناخت، حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌براری از منابع طبیعی
نورآباد	۳/۷۰۴	۲/۵۴۶	۴/۰۲۴	۳/۰۱۹	۳/۲۱۳	۳/۳۲۱	
آباده	۲/۸۸۳	۳/۴۰۲	۳/۶۱۶	۳/۵۷۶	۲/۷۴۵	۳/۲۶۹	
فیروزآباد	۳/۵۹۰	۳/۰۱۹	۳/۷۲۹	۲/۵۶۰	۳/۰۶۴	۳/۲۲۱	
فسا	۳/۳۲۵	۲/۳۶۲	۳/۴۵۰	۲/۶۰۸	۲/۸۲۷	۲/۹۲۴	
شیراز	۳/۱۵۵	۲/۶۵۳	۳/۴۷۸	۲/۴۳۷	۲/۷۴۵	۲/۹۲۰	

(مأخذ: یافته‌های حاصل از مطالعه)

میانگین رتبه‌ای انجام فعالیت‌های ترویجی در زمینه منابع طبیعی در سطوح مختلف توسط قرقبانات اختخاری در استان ۳/۰۷۸ (از ۵) با بیشینه ۴/۴۵۵ و کمینه ۱/۵۱۵ می‌باشد.

بخش دوم: یافته‌های تحلیلی قسمت اول: همبستگی بین متغیرها

برای تعیین همبستگی میان متغیرها از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. از میان ۱۴ فرضیه که همبستگی میان متغیرها را می‌سنجید پنج فرضیه معنی‌دار شد.

۱- همبستگی بین میزان تحصیلات و موفقیت در پیشبرد فعالیت‌های ترویجی

ضریب همبستگی ۲ در این حالت ۰/۳۰۶۶ و سطح معنی‌داری $P=0/012$ می‌باشد. به عبارت دیگر با اطمینان ۹۵ درصد بین میزان تحصیلات و موفقیت در پیشبرد فعالیت‌های ترویجی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

۲- همبستگی بین سابقه قرقبانی و موفقیت در پیشبرد فعالیت‌های ترویجی

با اطمینان بیش از ۹۹ درصد بین سابقه قرقبانی و موفقیت در پیشبرد فعالیت‌های ترویجی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد ($r=0/4183$ و $P=0/000$).

۳- همبستگی بین استفاده از برنامه‌های تلویزیونی در زمینه منابع طبیعی و موفقیت در پیشبرد فعالیت‌های ترویجی

با اطمینان ۹۵ درصد بین استفاده از برنامه‌های تلویزیونی و توفیق در انجام فعالیت‌های ترویجی منابع طبیعی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد ($r=0/2307$ و $P=0/050$).

۴- همبستگی بین مشکلات قرقبانات و موفقیت در پیشبرد فعالیت‌های ترویجی

با اطمینان ۹۹ درصد بین مشکلات قرقبانات و موفقیت در پیشبرد فعالیت‌های ترویجی رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد ($r=0/3067$ و $P=0/010$).

۵- همبستگی بین رضایت از قربانی و موفقیت در پیشبرد فعالیت‌های ترویجی با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که بین رضایت قربانان و موفقیت آنها در انجام فعالیت‌های ترویجی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. ($r=0.7713$ و $P=0.023$).

قسمت دوم: بررسی اثر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته

برای بررسی تاثیر فردی متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته از روش مقایسه میانگین گروه‌ها استفاده شده است. در این حالت برای مقایسه میانگین وابسته دو جامعه از آزمون من وایت‌نی و در چند جامعه از آزمون کروسکال وایس استفاده شد.

۱- بررسی اثر شغل اصلی قربانان افتخاری بر موفقیت در انجام فعالیت‌های ترویجی منابع طبیعی: مقدار کای اسکور محاسبه شده در این حالت 17.230 و سطح معنی‌داری $P=0.050$ می‌باشد. به عبارت دیگر با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که شغل اصلی قربانان بر موفقیت آنها در انجام فعالیت‌های ترویجی موثر است.

۲- بررسی تاثیر نحوه بهره‌برداری از مراتع توسط قربانان افتخاری بر موفقیت در انجام فعالیت‌های ترویجی منابع طبیعی: با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که شیوه بهره‌برداری از مراتع بر موفقیت قربانان در انجام فعالیت‌های ترویجی موثر است. مقدار کی دو محاسبه شده در این حالت 173257 و سطح معنی‌داری 0.0452 می‌باشد.

۳- بررسی تاثیر شهرستان محل اقامت قربانان افتخاری بر موفقیت در انجام فعالیت‌های ترویجی در زمینه منابع طبیعی: با اطمینان ۹۵ درصد بین موفقیت قربانان افتخاری در شهرستان‌های مختلف تفاوت معنی‌داری وجود دارد. ($x=175349$ و $P=0.021$).

قسمت سوم: رگرسیون چندمتغیری

برای بررسی تاثیر جمعی ۱۴ متغیر مستقل بر متغیر وابسته از رگرسیون چندمتغیری روش گام به گام استفاده شد.

متغیر رضایت از قربانی به عنوان متغیری که بیشترین تاثیر را در معادله رگرسیونی دارد در گام اول وارد معادله شد.

$$(R^2 \text{Adj}) = 0.13932, R^2 = 0.16031, R = 0.40239$$

در گام دوم، متغیر سابقه قربانی به عنوان دومین متغیر وارد معادله شد.

$$\text{در این حالت } (R^2 \text{Adj}) = 0.20836, R^2 = 0.24698, R = 0.49697$$

$$(P = 0.004 \text{ و } F = 6395)$$

ضریب تعیین $2R = 0.24698$ بیانگر آن است که ۲۴/۶۹۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته به وسیله دو متغیر

رضایت از قربانی و سابقه قربانی تبیین می‌شود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

بر اساس یافته‌ها و نتایج به دست آمده در این تحقیق پیشنهادهایی به شرح زیر در راستای شناخت بیشتر نقش قربانان افتخاری و موفقیت آنها در پیشبرد فعالیت‌های ترویجی در زمینه منابع طبیعی مطرح می‌گردد:

۱- با توجه به یافته‌های تحقیق، بین میزان تحصیل قربانان افتخاری و نظر آنها در مورد موفقیت‌هایشان در انجام فعالیت‌های ترویجی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. در این رابطه پیشنهاد می‌شود که به تحصیلات قربانان افتخاری از طریق:

۱-۱- تشویق قربانان افتخاری بی‌سواد برای سوادآموزی و شرکت در کلاس‌های نهضت سوادآموزی و..
 ۱-۲- انتخاب قربانان آتی از بین افراد داوطلبی که دارای حداقل تحصیلاتی در حد پنجم ابتدایی باشند، بهای کافی داده شود.

۲- از آنجا که بین سابقه و تجربه قربانان در زمینه منابع طبیعی و موفقیت آنها در انجام فعالیت‌های ترویجی منابع طبیعی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد پیشنهاد می‌شود: افرادی برای قربانی‌گزینش شوند که دارای تجربه کافی در زمینه منابع طبیعی باشند. این افراد اکثراً کسانی هستند که شغل اصلی آنها کشاورزی و یا دامداری است.

۳- با توجه به نقش مثبت برنامه‌های تلویزیونی در زمینه منابع طبیعی در میزان موفقیت قربانان افتخاری پیشنهاد می‌شود:

۱-۳- در سطح کشور، دفاتر فنی حفاظت و حمایت و ترویج و مشارکت مردمی سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور با برقراری ارتباط بیشتر با مسئولین شبکه‌های مختلف سیمانسبت به تهیه برنامه‌هایی در زمینه شناخت، احیاء، حفظ، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی اقدام نمایند.

۲-۳- در سطح استان، ادارات حفاظت و حمایت و آموزش و ترویج اداره کل منابع طبیعی نسبت به تهیه و پخش برنامه‌هایی مشابه فوق با همکاری شبکه استان اقدام نمایند.

۴- از آنجا که بین مشکلات موجود بر سر راه قربانان افتخاری و نظر آنها در مورد میزان موفقیتشان در انجام فعالیت‌های ترویجی رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد پیشنهاد می‌شود:

۱-۴- رسیدگی به پرونده متخلفینی که از طرف قربانان افتخاری معرفی می‌شوند در حداقل زمان ممکن صورت گیرد، قوانین حفاظتی قدیمی جای خود را به قوانین جدید بدهند و... تا زمینه دلگرمی قربانان افتخاری برای انجام فعالیت‌های بیشتر فراهم آید.

۲-۴- تا حد امکان، تسهیلات و امکانات لازم در اختیار قربانان قرار گیرد.

۳-۴- با واقف کردن قربانان نسبت به رسالت اصلی خود یعنی توجیه و ارشاد مردم و متخلفین در زمینه‌های حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری صحیح از منابع طبیعی و عدم پرداختن به مسایل حاشیه‌ای و جنجالی

۴-۴- با برگزاری منظم و مستمر کلاس های توجیهی و آموزشی - ترویجی، تدارک بازدید برای قرقبانات از قطعات شاهد ترویجی، نمایش فیلم های ویدیویی مرتبط با منابع طبیعی و... برای قرقبانات در برطرف کردن مشکلات فنی آنها در زمینه منابع طبیعی تلاش شود به علاوه از این طریق است که زمینه تغییر نقش قرقبانات از قرقبانی صرف به مددکار ترویجی منابع طبیعی فراهم خواهد شد.

۵- چون رضایت قرقبانات از قرقبانی و نظر آنها در مورد موفقیت آنان در انجام فعالیت های ترویجی رابطه مستقیم دارند، پیشنهاد می شود عوامل ارضاکنده ای که متضمن کسب موفقیت و رشد حرفه ای قرقبان است شناسایی شده و از آنها به نحو صحیحی در جهت افزایش قابلیت بازدهی کلی قرقبان استفاده گردد. به وجود آوردن شرایط لازم حداقل در جهت کاهش ناراضیاتی در قرقبانات الزامی است. این شرایط می تواند مشوق هایی از قبیل اهداء جایزه، پاداش سالیانه، معرفی به عنوان قرقبان نمونه، لوح تقدیر و... باشند.

۶- طبق یافته های تحقیق، تفاوت معنی داری بین موفقیت قرقبانات افتخاری در انجام فعالیت های ترویج منابع طبیعی بین شهرستان های مختلف استان وجود دارد. پیشنهاد می شود دلایل تفاوت در موفقیت در سطوح مختلف ترویج منابع طبیعی در شهرستان ها بررسی و از نتایج آن در سایر شهرستان ها بهره گرفته شود.

۷- در گزینش و انتخاب قرقبانات افتخاری پیشنهاد می شود که قبل از انتخاب افراد و صدور کارت محافظ افتخاری برای آنها افراد مورد نظر به مردم محل معرفی شده و از هر لحاظ به تایید مردم برسند. زیرا اصولا کار در بخش منابع طبیعی، مخصوصا در نقش قرقبانی یعنی روبروی مردم قرار گرفتن. بنابراین انتخاب فردی به عنوان محافظ افتخاری که منتخب مردم بوده و مردم محل از وی حرف شنوی کامل داشته باشند برای جلوگیری از ایجاد تشنجات بعدی امری ضروری است.

۸- برای ارائه خدمات بهتر به قرقبانات و همچنین پی گیری بهتر امور مربوط به این افراد پیشنهاد می شود که از بین قرقبانات هر شهرستان نماینده ای از طرف خود قرقبانات انتخاب و به استان معرفی شود. این فرد مسئول پی گیری مسایل و مشکلات قرقبانات هر شهرستان در سطح استان می باشد. به علاوه از بین نمایندگان قرقبانات در سطح استان، فردی به عنوان نماینده کل قرقبانات استان در سطح کشور انتخاب و معرفی شود، این فرد مسئول پی گیری مسایل و مشکلات قرقبانات هر استان در سطح کشور می باشد. با این روش ضمن تقویت حس همکاری گروهی بین قرقبانات، ارائه خدمات و پشتیبانی لازم به قرقبانات با سهوت و سرعت بیشتری همراه خواهد بود.

۹- در خاتمه قویا توصیه می گردد در دفتر حفاظت و حمایت سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری کشور و همچنین در ادارات حفاظت و حمایت اداره کل منابع طبیعی هر استان تشکیلات مناسبی برای حمایت هر چه بیشتر و قوی تر و رسمیت دادن به فعالیت های نیروهای محافظ افتخاری پدید آید تا بتوان ضمن شکل بخشیدن به فعالیت های این نیروها، زمینه را برای همکاری و مشارکت سایر افراد در امر مدیریت منابع طبیعی فراهم آورد.

- ۱- اداره مطالعات و هماهنگی اداره کل منابع طبیعی استان فارس. (۱۳۷۱). نگرشی اجمالی به سیمای استان فارس. اداره کل منابع طبیعی استان فارس، شیراز.
- ۲- خلیلیان، ص. (۱۳۷۵). تحلیل جایگاه منابع طبیعی در توسعه بخش کشاورزی، پایان نامه دکتری اقتصاد کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- ۳- دفتر ترویج و مشارکت مردمی سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری کشور. (۱۳۷۷). نظرسنجی از استان های کشور در مورد قربانان افتخاری، دفتر ترویج و مشارکت مردمی سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری کشور، تهران.
- ۴- ملک محمدی، ا. (۱۳۷۱). بررسی سیستم های ترویج و احیاء منابع طبیعی و عوامل اجتماعی موثر در بیابان زدایی، مجموعه مقالات سمینار بررسی مسایل مناطق بیابانی و کویری ایران، جلد اول. مرکز تحقیقات مناطق کویری و بیابانی ایران، یزد.

